

DOMSTOLENS DOM
av den 20 oktober 1993*

I förenade målen C-92/92 och C-326/92

har Landgericht München I och Bundesgerichtshof till domstolen gett in begäran om förhandsavgörande enligt artikel 177 i EEG-fördraget i de mål som pågår vid de nationella domstolarna mellan

Phil Collins

och

Imtrat Handelsgesellschaft mbH,

samt mellan

Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH,

Leif Emanuel Kraul

och

EMI Electrola GmbH.

Begäran avser tolkningen av artikel 7 första stycket i EEG-fördraget.

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden O. Due, avdelningsordförandena F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida och D. A. O. Edward samt domarna R. Joliet, F. A. Schockweiler, F. Grévisse, M. Zuleeg och J. L. Murray,

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: F. G. Jacobs,
justitiesekreterare: L. Hewlett,

som beaktat de skriftliga yttrandena,

i mål C-92/92 från

- Phil Collins, genom advokaten Ulrike Hundt-Neumann, Hamburg,
- Imtrat, genom advokaten Sabine Rojahn, München,
- den tyska regeringen, genom Claus-Dieter Quassowski, Regierungsdirektor, förbundsekonoministeriet, biträdd av Alfred Dittrich, Regierungsdirektor, förbundsjustitieministeriet, båda i egenskap av ombud,
- den brittiska regeringen, genom John E. Collins, Treasury Solicitor's Department, biträdd av Nicholas Paines, barrister, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske chefsrådgivaren Henri Étienne och Pieter van Nuffel, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

och i mål C-326/92 från

- EMI Electrola, genom advokaten Hartwig Ahlberg, Hamburg,
- Patricia GmbH och Leif Emanuel Kraul, genom Rudolf Nirk, advokat vid Bundesgerichtshof,
- den tyska regeringen, genom Claus-Dieter Quassowski, Regierungsdirektor, förbundsekonoministeriet, och Alfred Dittrich, Regierungsdirektor, förbundsjustitieministeriet, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom juridiske chefsrådgivaren Henri Étienne och Pieter van Nuffel, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud,

som beaktat förhandlingsrapporten,

som hört de muntliga yttrandena från Phil Collins, Imtrat, företrätt av advokaterna Sabine Rojahn och Kukuk, München, Patricia GmbH och Leif Emanuel Kraul, företrädna av advokaten Daniel Marquard, Hamburg, EMI Electrola samt kommissionen vid sammanträde den 19 maj 1993,

som hört generaladvokatens förslag till avgörande, framlagt vid sammanträde den 30 juni 1993,

meddelar följande

dom

- 1 Genom beslut av den 4 mars 1992, som inkom till domstolen den 23 mars 1992 och registrerades som mål C-92/92, har Landgericht München I ställt två frågor enligt artikel 177 i EEG-fördraget om tolkningen av artikel 7 första stycket i EEG-fördraget.
- 2 Genom beslut av den 30 april 1992, som inkom till domstolen den 30 juli 1992 och registrerades som mål C-326/92, har även Bundesgerichtshof ställt två frågor enligt artikel 177 i EEG-fördraget om tolkningen av samma bestämmelse.
- 3 De frågor som ställts av Landgericht München I i mål C-92/92 har uppkommit inom ramen för en tvist mellan den brittiske sångaren och kompositören Phil Collins och en distributör av ljudupptagningar, Imtrat Handelsgesellschaft mbH (nedan benämnt Imtrat), angående marknadsföringen i Tyskland av en kompaktskiva med en upptagning utan sångarens samtycke av en konsert i USA.
- 4 Enligt 96 § punkt 1 och 125 § punkt 1 i den tyska upphovsrättslagen av den 9 september 1965 (Urheberrechtsgesetz, nedan benämnd UrhG) åtnjuter utövande konstnärer med tyskt medborgarskap skydd enligt 73–84 §§ i den lagen för alla sina framföranden. I synnerhet har de rätt att förbjuda spridningen av framföranden som mångfaldigas utan deras tillstånd, oavsett var framförandena äger rum. Däremot framgår det av bestämmelserna om utländska konstnärer i 125 § punkt 2–6 i UrhG, såsom de har tolkats av Bundesgerichtshof och Bundesverfassungsgericht, att sådana konstnärer inte kan göra gällande de ovannämnda bestämmelserna i 96 § punkt 1 när framförandet har ägt rum utanför Tyskland.

5 Phil Collins inkom med en begäran om interimistiska åtgärder till Landgericht München I för att få marknadsföringen av den ifrågavarande skivan förbjuden. Den nationella domstolen fann att bestämmelserna i 125 § UrhG var tillämpliga i målet, men inte bestämmelserna i den internationella Romkonventionen av den 26 oktober 1961 om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram och radioföretag (SÖ 1962:68), till vilken Förenta staterna - där framförandet ägde rum - inte hade anslutit sig. Dessutom väckte den nationella domstolen frågan om dessa nationella bestämmelser var förenliga med icke-diskrimineringsprincipen i artikel 7 första stycket i fördraget.

6 Under dessa omständigheter har Landgericht München I förklarat målet vilande och ställt följande frågor till domstolen:

- "1. Omfattas upphovsrätten av diskrimineringsförbudet i artikel 7 första stycket i EEG-fördraget?
2. Om så är fallet, följer av detta en direkt effekt så att en medlemsstat som ger de egna medborgarna skydd för alla dessas konstnärliga framföranden, oavsett var dessa äger rum, också måste ge medborgare i andra medlemsstater detta skydd, eller är det förenligt med artikel 7 första stycket i fördraget att beviljandet av skydd för medborgare i andra medlemsstater underställs vissa villkor (dvs. 125 § punkt 2-6 i den tyska Urheberrechtsgesetz av den 9 september 1965)?"

7 I mål 326/92 har de frågor som ställts av Bundesgerichtshof uppkommit inom ramen för en tvist mellan å ena sidan EMI Electrola GmbH (nedan benämnt EMI Electrola) och å andra sidan Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH (nedan benämnt "Patricia") och det sistnämnda bolagets verkställande direktör, Leif Emanuel Kraul, angående marknadsföringen i Tyskland av ljudupptagningar av framföranden av den brittiske sångaren Cliff Richard i Storbritannien 1958 och 1959.

8 EMI Electrola innehar ensamrätten i Tyskland att utnyttja upptagningarna av dessa framföranden. Detta bolag gör gällande att Patricia har gjort intrång i ensamrätten genom att utan EMI Electrolas samtycke marknadsföra ljudupptagningar som återger dessa upptagningar.

9 Bundesgerichtshof, där tvisten är anhängig efter överklagande, fann att bestämmelserna i 125 § punkt 2-6 i UrhG var tillämpliga, men i synnerhet inte Bernkonventionen av den 9 september 1886 för skydd av litterära och

konstnärliga verk, senast reviderad i Paris den 24 juli 1971 (SÖ 1973:49), vilken avser upphovsrätten i egentlig mening och inte utövande konstnärers närstående rättigheter, och inte heller Romkonventionen, vilken inte kan tillämpas retroaktivt på framföranden som ägde rum 1958 och 1959.

- 10 Bundesgerichtshof, som kände till de frågor som Landgericht München I har ställt till domstolen, har i skälen till sitt beslut om hänskjutande anfört att enligt dess uppfattning – i avsaknad av gemenskapsregler och, förutom på vissa områden, harmonisering av de nationella lagstiftningarna – upphovsrätt och närstående rättigheter inte verkar omfattas av gemenskapsrättens tillämpningsområde och i synnerhet inte av tillämpningsområdet för artikel 7 i fördraget.
- 11 Under dessa omständigheter har Bundesgerichtshof förklarat målet vilande och ställt följande frågor till domstolen:
- ”1. Omfattas upphovsrätten av diskrimineringsförbudet i artikel 7 första stycket i EEG-fördraget?
2. Om så är fallet, är bestämmelserna i en medlemsstat om skydd för konstnärliga framföranden (125 § punkt 2–6 i den tyska Urheberrechtsgesetz) förenliga med artikel 7 första stycket i EEG-fördraget, om bestämmelserna inte ger medborgare i andra medlemsstater samma möjligheter till skydd (nationell behandling) som de ger inhemska konstnärer?”
- 12 För en utförligare redogörelse för omständigheterna i tvisterna vid de nationella domstolarna, rättegångens förlopp och de till domstolen ingivna yttrandena hänvisas till förhandlingsrapporten. Handlingarna i målet i dessa delar återges i det följande endast i den mån domstolens argumentation kräver det.

Föremålet för begäran om förhandsavgörande

- 13 Domstolen kan inte inom ramen för artikel 177 i fördraget ta ställning till vare sig tolkningen av nationella rättsregler eller sådana reglers förenlighet med gemenskapsrätten. Den kan därför varken tolka bestämmelserna i UrhG eller bedöma huruvida dessa är förenliga med gemenskapsrätten. Domstolen kan endast förse den nationella domstolen med de tolkningskriterier avseende gemenskapsrätten som denna behöver för att lösa det rättsliga problem som förelagts den (dom av den 9 oktober 1984 i förenade målen 91/83 och 127/83 Heineken Brouwerijen, Rec. 1984, s. 3435, punkt 10).

- 14 I besluten om hänskjutande nämns såväl de nationella regler som är tillämpliga på upphovsrätt som bestämmelserna i 125 § UrhG vilka gäller utövande konstnärers rättigheter, så kallade "upphovsrätten närstående rättigheter". Det ankommer inte på domstolen att avgöra huruvida tvisterna vid de nationella domstolarna avser den ena eller den andra kategorin av rättigheter. Som kommissionen har föreslagit, bör man utgå från att de ställda frågorna avser de regler som är tillämpliga på båda dessa kategorier av rättigheter.
- 15 Dessa frågor rör artikel 7 första stycket i fördraget som innehåller den allmänna principen om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet. Som uttryckligen föreskrivs i detta stycke gäller det där angivna förbudet endast inom fördragets tillämpningsområde.
- 16 De frågor som ställts till domstolen skall under dessa omständigheter förstås så att de huvudsakligen syftar till att få fastställt
- om upphovsrätt och närstående rättigheter omfattas av fördragets tillämpningsområde i den mening som avses i artikel 7 första stycket och om den allmänna icke-diskrimineringsprincipen i den artikeln följaktligen är tillämplig på dessa rättigheter,
 - om så är fallet, om artikel 7 första stycket i fördraget utgör hinder mot att en medlemsstats lagstiftning utesluter upphovsmän och utövande konstnärer från andra medlemsstater samt deras rättsinnehavare från den rätt som statens egna medborgare har enligt samma lagstiftning att förbjuda marknadsföringen inom det nationella territoriet av en utan deras samtycke framställd ljudupptagning, när framförandet ägt rum utanför det nationella territoriet,
 - om artikel 7 första stycket i fördraget kan åberopas direkt vid en nationell domstol av en upphovsman eller en utövande konstnär från en annan medlemsstat eller av dessas rättsinnehavare som grund för att få det skydd som är förbehållet de egna medborgarna.

Tillämpningen av fördragets bestämmelser på upphovsrätt och närstående rättigheter

- 17 Kommissionen, den tyska regeringen, den brittiska regeringen, Phil Collins samt EMI Electrola har anfört att upphovsrätt och närstående rättigheter om-

fattas av fördragets tillämpningsområde, eftersom dessa rättigheter i synnerhet utgör ekonomiska rättigheter som bestämmer under vilka förutsättningar en utövande konstnärs verk och framföranden kan utnyttjas mot ersättning. Detta, har de hävdad, visar även de domstolens domar i vilka artiklarna 30, 36, 59, 85 och 86 i fördraget har tillämpats på dessa rättigheter, liksom den intensiva lagstiftningsverksamhet som dessa rättigheter är föremål för inom gemenskaperna. I de sällsynta fall då någon särskild bestämmelse i fördraget inte är tillämplig skall den allmänna icke-diskrimineringsprincipen i artikel 7 första stycket i fördraget under alla omständigheter tillämpas.

- 18 Imtrat har däremot anfört att villkoren för beviljande av upphovsrätt och närstående rättigheter, vilka rör förekomsten och inte utövandet av dessa rättigheter, i enlighet med artikel 222 i fördraget och domstolens fasta rättspraxis inte omfattas av fördragets tillämpningsområde. Med hänvisning till vad Bundesgerichtshof har anfört härom har Patricia och Leif Emanuel Kraul i synnerhet gjort gällande att upphovsrätt och närstående rättigheter inte omfattades av gemenskapsrätten vid tiden för de faktiska omständigheterna i målet vid den nationella domstolen, eftersom det då inte fanns några gemenskapsrättsliga bestämmelser eller hade vidtagits några harmoniseringsåtgärder.
- 19 På gemenskapsrättens nuvarande stadium och i avsaknad av gemenskapsrättsliga bestämmelser om harmonisering av de nationella lagstiftningarna ankommer det på medlemsstaterna att – med förbehåll för att tillämpliga internationella konventioner iakttas – fastställa villkoren och de närmare bestämmelserna för skyddet för äganderätten till litterära och konstnärliga verk (se här till dom av den 24 januari 1989 i mål 341/87 EMI Electrola, Rec. 1989, s. 79, punkt 11).
- 20 Det särskilda föremålet för dessa rättigheter, såsom dessa regleras av de nationella lagstiftningarna, är att säkerställa skyddet av rättsinnehavarnas ideella och ekonomiska rättigheter. Skyddet av de ideella rättigheterna gör det möjligt för upphovsmän och utövande konstnärer att i synnerhet motsätta sig varje förvrängning, förvanskning eller annan ändring av verket som kan skada deras anseende. Upphovsrätt och närstående rättigheter har dessutom en ekonomisk karaktär, eftersom de medför rätten att kommersiellt utnyttja att det skyddade verket förs ut på marknaden, särskilt i form av licenser som beviljas mot betalning av ersättning (se här till dom av den 20 januari 1981 i förenade målen 55/80 och 57/80 Musik-Vertrieb membran, Rec. 1981, s. 147, punkt 12).

- 21 Som domstolen framhöll i den sistnämnda domen (punkt 13) är det kommersiella utnyttjandet av upphovsrätten, samtidigt som det utgör en intäktskälla för rättsinnehavaren, också ett sätt för rättsinnehavaren liksom för upphovsrättsorganisationer och licenstagare att kontrollera saluföringen. Ur denna synvinkel skapar det kommersiella utnyttjandet av upphovsrätten samma problem som utnyttjandet av varje annan industriell eller kommersiell äganderätt.
- 22 Liksom andra industriella och kommersiella äganderätter kan de ensamrätter som följer av litterär och konstnärlig äganderätt påverka handeln med varor och tjänster samt konkurrensförhållandena inom gemenskapen. Av detta skäl och som följer av domstolens fasta rättspraxis är dessa ensamrätter – trots att de regleras av de nationella lagstiftningarna – underkastade fördragets krav och omfattas därför av dess tillämpningsområde.
- 23 Således är de t.ex. underkastade bestämmelserna om fri rörlighet för varor i artiklarna 30 och 36 i fördraget. Enligt domstolens rättspraxis ingår musikaliska verk i ljudupptagningar som utgör varor för vilka handeln inom gemenskapens territorium regleras av de ovannämnda bestämmelserna (se här till den ovannämnda domen i Musik-Vertrieb membran-målet, punkt 8).
- 24 Vidare är verksamheten hos upphovsrättsorganisationerna underkastad bestämmelserna om frihet att tillhandahålla tjänster i artiklarna 59 och 66 i fördraget. Som domstolen uttalade i dom av den 2 mars 1983 i mål 7/82 GVL mot kommissionen (Rec. 1983, s. 483, punkt 39) får denna verksamhet inte vara organiserad på ett sådant sätt att den hindrar den fria rörligheten för tjänster, och i synnerhet hävdandet av utövande konstnärers rättigheter, i så stor utsträckning att den gemensamma marknaden delas upp.
- 25 Slutligen är de ensamrätter som följer av litterär och konstnärlig äganderätt underkastade fördragets bestämmelser om konkurrens (se dom av den 8 juni 1971 i mål 78/70 Deutsche Grammophon, Rec. 1970, s. 487).
- 26 Det är för övrigt just för att undvika risker för hinder för handeln och snedvridning av konkurrensen som rådet – efter det att tvisterna vid de nationella domstolarna uppkommit – på grundval av artikel 57 andra stycket samt artiklarna 66 och 100 A i fördraget har antagit direktiv 92/100/EEG av den 19 november 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EGT 1992 L 346, s. 61, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå).

- 27 Av detta följer att upphovsrätt och närstående rättigheter, vilka särskilt på grund av deras inverkan på handeln med varor och tjänster inom gemenskapen omfattas av fördragets tillämpningsområde, ofrånkomligen är underkastade den allmänna icke-diskrimineringsprincipen i artikel 7 första stycket i fördraget utan att det ens är nödvändigt att ställa rättigheterna i samband med de särskilda bestämmelserna i artiklarna 30, 36, 59 och 66 i fördraget.
- 28 Svaret på den fråga som ställts blir följaktligen att upphovsrätt och närstående rättigheter omfattas av fördragets tillämpningsområde i den mening som avses i artikel 7 första stycket. Den allmänna icke-diskrimineringsprincipen i denna artikel är därför tillämplig på dessa rättigheter.

Diskriminering i den mening som avses i artikel 7 första stycket i fördraget

- 29 Imtrat och Patricia har anfört att den åtskillnad mellan tyska medborgare och medborgare i andra medlemsstater som har gjorts i de av de nationella domstolarna hänskjutna fallen är objektivt motiverad till följd av de skillnader som föreligger mellan de nationella lagstiftningarna och till följd av det faktum att samtliga medlemsstater ännu inte har anslutit sig till Romkonventionen. Under dessa omständigheter strider inte denna åtskillnad mot artikel 7 första stycket i fördraget.
- 30 Det är ostridigt att de eventuella skillnader i behandling och den snedvridning, som kan följa av olikheter mellan de olika medlemsstaternas lagstiftning, då det gäller personer och företag som lyder under gemenskapens jurisdiktion, inte omfattas av artikel 7, såvida denna lagstiftning påverkar samtliga personer som omfattas av den enligt objektiva kriterier och utan hänsyn till nationalitet (dom av den 13 februari 1969 i mål 14/68 Wilhelm m.fl., Rec. 1969, s. 1. punkt 13).
- 31 Således kan, i motsats till vad Imtrat och Patricia har anfört, varken skillnader mellan de nationella lagstiftningarna om skydd för upphovsrätt och närstående rättigheter eller den omständigheten att samtliga medlemsstater ännu inte har anslutit sig till Romkonventionen motivera att icke-diskrimineringsprincipen i artikel 7 första stycket i fördraget åsidosätts.

- 32 Det förhållandet att artikel 7 i fördraget innehåller ett förbud mot "all diskriminering på grund av nationalitet" kräver däremot att personer som befinner sig i en situation som regleras av gemenskapsrätten skall behandlas helt på samma sätt som medborgarna i den berörda medlemsstaten (dom av den 2 februari 1989 i mål 186/87 Cowan, Rec. 1989, s. 195, punkt 10). I den mån detta förbud är tillämpligt utgör det således hinder mot att en medlemsstat som villkor för beviljande av en ensamrätt kräver att den berörda personen är medborgare i den medlemsstaten.
- 33 Svaret på den ställda frågan blir alltså följande. Artikel 7 första stycket i fördraget skall tolkas på så sätt att den bestämmelsen utgör hinder mot att en medlemsstats lagstiftning under vissa förutsättningar utesluter upphovsmän och utövande konstnärer från andra medlemsstater samt deras rättsinnehavare från den rätt som statens egna medborgare har enligt samma lagstiftning att förbjuda marknadsföringen inom det nationella territoriet av en utan deras samtycke framställd ljudupptagning, när framförandet ägt rum utanför det nationella territoriet.

Verkningarna av artikel 7 första stycket i fördraget

- 34 Enligt domstolens fasta rättspraxis följer den rätt till likabehandling som föreskrivs i artikel 7 första stycket i fördraget direkt av gemenskapsrätten (ovan nämnda dom i Cowan-målet, punkt 11). Denna rätt kan därför åberopas vid en nationell domstol som grund för en begäran om att den nationella domstolen skall avstå från att tillämpa sådana diskriminerande bestämmelser i en nationell lag enligt vilka medborgare i andra medlemsstater förvägras det skydd som enligt bestämmelserna ges medborgarna i den berörda medlemsstaten.
- 35 Härav följer att svaret på den fråga som ställts till domstolen blir följande. Artikel 7 första stycket i fördraget skall tolkas på så sätt att den där föreskrivna icke-diskrimineringsprincipen kan åberopas direkt vid en nationell domstol av en upphovsman eller en utövande konstnär från en annan medlemsstat eller av dessas rättsinnehavare som grund för att få det skydd som är förbehållet inhemska upphovsmän och utövande konstnärer.

Rättegångskostnader

- 36 De kostnader som har förorsakats den tyska regeringen, Förenade kungarikets regering samt Europeiska gemenskapernas kommission, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målen vid de nationella domstolarna utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på de domstolarna att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

– angående de frågor som förts vidare genom beslut av den 4 mars 1992 av Landgericht München I och genom beslut av den 30 april 1992 av Bundesgerichtshof – följande dom:

- 1) Upphovsrätt och närstående rättigheter omfattas av fördragets tillämpningsområde i den mening som avses i artikel 7 första stycket. Den allmänna icke-diskrimineringsprincipen i denna artikel är därför tillämplig på dessa rättigheter.
- 2) Artikel 7 första stycket i fördraget skall tolkas på så sätt att den bestämmelsen utgör hinder mot att en medlemsstats lagstiftning utesluter upphovsmän och utövande konstnärer från andra medlemsstater samt deras rättsinnehavare från den rätt som de egna medborgarna har enligt samma lagstiftning att förbjuda marknadsföringen inom det nationella territoriet av en utan deras samtycke framställd ljudupptagning, när framförandet ägt rum utanför det nationella territoriet.
- 3) Artikel 7 första stycket i fördraget skall tolkas på så sätt att den där föreskrivna icke-diskrimineringsprincipen kan åberopas direkt vid en nationell domstol av en upphovsman eller en utövande konstnär från en annan medlemsstat eller av dessas rättsinnehavare som grund för att få det skydd som är förbehållet inhemska upphovsmän och utövande konstnärer.

Due	Mancini	Moitinho de Almeida	Edward	
Joliet	Schockweiler	Grévisse	Zuleeg	Murray

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 20 oktober 1993.

J.-G. Giraud
Justitiesekreterare

O. Due
Ordförande